

รูปแบบการสำแดงพลังอารมณ์ในจิตรกรรมทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน

Depicted Expressionistic in Cityscape at night Painting

ภัทร เพิกแสง* และ พีระพงษ์ กุลพิศาล*

Pattara Perksang and Pirapong Gulpisal

* สาขาวิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

E-mail: pattaraton40@gmail.com

รับบทความ: 27 พฤษภาคม 2565 แก้ไขบทความ: 7 กรกฎาคม 2565 ตอรับบทความ: 27 กรกฎาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการสำแดงพลังอารมณ์ในงานจิตรกรรมทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืนของ Van Tame ที่วาดเมื่อ ปี ค.ศ. 2013 ในประเด็น การจัดภาพ รูปทรง ลักษณะเส้น ชุดสี และเทคนิคการระบายสี 2) นำองค์ความรู้ที่ได้มาสร้างสรรค์ผลงานที่สำแดงพลังอารมณ์ในงานจิตรกรรมทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ด้วยสีอะคริลิคบนผ้าใบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผลงานจิตรกรรมของ Van Tame เครื่องมือการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์ตารางกริด แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น และแบบประเมินคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟายประยุกต์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย

พบว่า ผลงานจิตรกรรมรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ของ Van Tame ชุดสีที่นำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มสีกลาง คือ สีน้ำตาล และสีดำ มีการใช้ชุดสีคู่ตรงข้ามในกลุ่มสีน้ำเงินและกลุ่มสีส้ม เทคนิคการระบายสีที่ใช้มากที่สุด คือ ระบายสีแบบเตรียมพื้นไว้ก่อน รองลงมา คือ ระบายสีเปียกบนพื้นแห้งหมาด และระบายแสดงลีลารอยพู่กัน ลักษณะเส้นที่ใช้มากที่สุด คือ เส้นจริง รองลงมา คือ เส้นขอบ และเส้นเชิงนัย รูปารูปร่างรูปทรงที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ รูปทรงเหลี่ยม ตามด้วยรูปทรงอิสระ และรูปทรงกลม การจัดภาพใช้เส้นฐาน ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณด้านล่างของภาพ และช่องว่างระหว่างอาคารมีเพียงช่องเดียว

การวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์เนื้อหาทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืนด้วยสีอะคริลิคบนผ้าใบที่ สร้างสรรค์ผลงานครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญศิลปะให้ความเห็นว่าการสำแดงพลังอารมณ์ขึ้นอยู่กับการใช้ชุดสีคู่ตรงข้ามที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงของกลุ่มสีน้ำเงินและกลุ่มสีส้ม เน้นด้วยสีน้ำตาลและสีดำ สำหรับเทคนิคการระบายสี ใช้สีที่สด ระบายทับบนพื้นสีที่เตรียมไว้ก่อน ระบายสีเปียกบนพื้นแห้งหมาด และระบายทิ้งรอยพู่กันโดยเน้นด้วยเส้นจริง เส้นขอบ และเส้นเชิงนัย รูปทรงที่ใช้ คือ รูปทรงสี่เหลี่ยมของตัวอาคาร รูปทรงอิสระ และรูปทรงกลมของวัตถุอื่น การจัดภาพมีความรู้สึกเคลื่อนไหว โดยให้เส้นฐานอยู่บริเวณด้านล่างของภาพ ประกอบกับช่องว่างระหว่างอาคารช่องเดียว ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: สำแดงพลังอารมณ์ ทิวทัศน์เมือง ชุดสี

Abstract

The purposes of this research were to 1) analyze expressionistic paintings of Van Tame in 2013 in terms of palette, painting techniques, lines, shapes and forms and composition 2) apply the obtained analysis results to create expressionistic paintings depicted cityscape at night with acrylic on canvas in the context of the researcher. The sample included the paintings created by Van Tame. The research tools involved Grid Table Analysis Form, structured observation checklist, structured interview, researcher's paintings, and quality assessment form. Data were collected through Del-Phi Technique and were analyzed by percentage, mean, and content analysis. The findings revealed the followings.

After analyzing 10 paintings of Van Tame, the mostly used palette referred to neutral colors in brown and black and contrast colors of blue and orange. The painting techniques included coloured ground, wet on dry and brushwork. There were 3 lines used in the analyzed works, i.e., actual lines, edge lines and implied lines in order of priority. Shapes and Forms delineated squares, free form and circles. The composition mainly used were lower bare lines and single space between buildings.

Researcher applied the five aspects result obtained from analyzing Van Tame's artwork to create two sets of paintings used as research tools for collecting data from the art experts. The results found that to arouse expressive feeling in the paintings, pure contrast colors of blue and orange with the emphasis on brown and black were used, along with painting techniques included colored ground, wet on dry and brushwork accentuated with actual lines, edge lines and implied lines. Square form of buildings, free form and circles were used as well as dynamic composition of lower base line and single space between buildings also helped create such feeling. The art experts assessed them at the 'Very Good' level.

Keywords: expressionism, cityscape, palette

บทนำ

การขยายตัวของชานเมือง เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองเมื่อชานเมืองมีประชากรเคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้นมีความเจริญทั้งด้านสาธารณูปโภค และอุปโภค สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะกระบวนการกลายเป็นเมืองนั่นเองการขยายตัวของเมืองขนาดใหญ่ในหลายประเทศ ทำให้เกิดชุมชนเมือง ขึ้นใหม่ในเขตชานเมืองที่อยู่โดยรอบจนเกิดเป็นชุมชนเมืองที่เรียกว่า มหานคร (Metropolis) ซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่ล้อมรอบด้วยเมืองหลายๆ เมือง การเติบโตและการกระจายตัวของพื้นที่ที่เป็นมหานคร จะเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นพื้นที่เมืองประเภทใหม่ที่เรียกว่า มหานครหลวง (Megalopolis) ที่ประกอบไปด้วยมหานครหลายๆ มหานคร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524, น.409) อธิบายว่า ความเป็นเมือง หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการงานต่างๆ มากขึ้นสังคมเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากร ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง อันเป็นผลมาจากการที่

ประชาชนเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง หรือไปตั้งถิ่นฐานอยู่กันหนาแน่นบริเวณใดบริเวณหนึ่งหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นขบวนการซึ่งชนบทเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นเมืองนั่นเอง ความเป็นเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ประชากรมาอยู่รวมกันมากขึ้นทั้งด้านจำนวน และความหนาแน่น ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง อันเป็นผลทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรเหล่านั้นเปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตแบบเมืองศิลปะและกระบวนการศิลปะ ได้มีบทบาทจัดความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมขึ้นโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ได้ใช้ภาวะภายในของมนุษย์ เช่น ความจำเป็นในการอุปโภค บริโภค การคมนาคม ฯลฯ ในขนาดเดียวกันก็จะมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น เช่น โรคภัยไข้เจ็บมลพิษต่างๆ อากาศไม่บริสุทธิ์ สังคมมีอันตรายมากขึ้น ทำให้สังคมมีลักษณะเฉพาะตัวในความหมายที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้คนก้าวข้ามสภาพปัญหาในเมือง ไปสู่การเห็นลำดับความสำคัญของสิ่งจำเป็นต่างๆ ในยุคสมัยใหม่มีลัทธิทางศิลปะเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งลัทธิต่างๆอาจจะเกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคม การเมือง วิถีชีวิต ความรู้สึก และอารมณ์ต่างๆ โดยมีหลายลัทธิที่เป็นลัทธิที่แสดงออกถึงสภาพความจริงของสังคม หนึ่งในลัทธิศิลปะที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคม คือ ลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism)

ลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ คือขบวนการทางวัฒนธรรมที่เริ่มขึ้นในเยอรมนีเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 วัตถุประสงค์ของขบวนการนี้คือการแสวงหาความหมายของ “ความรู้สึกมีชีวิตชีวา” (Being Alive) และประสบการณ์ทางอารมณ์แทนความเป็นจริงทางวัตถุ แนวโน้มของศิลปินกลุ่มนี้จะบิดเบือนความเป็นจริงเพื่อที่จะแสดงผลที่มีต่ออารมณ์ และเป็นศิลปะอัตวิสัย (Subjective Art Form) ซึ่งหมายถึง มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคลที่ตอบสนองความต้องการของผู้สร้างสรรคผลงาน โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ หรือความต้องการด้วยพลังอันเร้าร้อนรุนแรงในงานจิตรกรรมมีการใช้สีและการตัดเส้นรอบนอก เพื่อให้รูปทรงเด่นชัดและแข็งแกร่ง พวกเขาสะท้อนแนวคิดที่เกี่ยวกับสังคม และความเป็นจริงในสังคม หรือความประทับใจในธรรมชาติที่เคยมีในงานจิตรกรรมลดลงอย่างฉับพลัน และมาเป็นพลังจากอารมณ์ภาพใน ทั้งความรู้สึกรุนแรง เกลียดชัง ทารุณ ความเจ็บปวดทางร่างกาย ทรมาน นำเกลียดน่ากลัว เป็นการมองโลกในแง่ร้าย แต่มีความเชื่อมั่น แสงสี การรับรู้โลกภายนอก ตอบสนองด้วยความรู้สึก ออกมาเป็นผลงานของตนเอง

Van Tame เป็นศิลปินร่วมสมัยชาวฝรั่งเศส และนักออกแบบ คอมพิวเตอร์กราฟฟิก เกิดในประเทศลาวในปี ค.ศ. 1959 บริเวณสามเหลี่ยมทองคำปากแม่น้ำโขง ปัจจุบันอาศัยอยู่ประเทศฝรั่งเศส Van Tame เป็นจิตรกรวาดภาพทิวทัศน์เมืองแบบสำแดงพลังอารมณ์ โดยนำเสนอภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรที่ดำรงชีวิตอยู่ในเมืองหลวง ผ่าน การสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้จังหวะที่แปร่งที่ฉับพลันอย่างอิสระ มีการใช้สีที่รุนแรง และการบิดเบือนรูปทรง ทำให้เกิดมิติ และการเคลื่อนไหวของภาพ Van Tame มีความสนใจในมหานครหลวงที่แออัดที่สุดในโลก คือ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และลอนดอน เมืองหลวงประเทศอังกฤษ นำมาวาดภาพตามทิวทัศน์เมืองรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ผู้วิจัยมีความสนใจในรูปแบบและเทคนิคในภาพผลงานของ Van Tame จึงได้นำภาพผลงานจำนวนหนึ่งมารวบรวมทั้งประวัติของศิลปินมาศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดในหลากหลายประเด็น จึงเกิดแรงบันดาลใจอันสำคัญที่มีต่อความคิดที่ต้องการจะสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่มีรูปแบบลักษณะเดียวกัน โดยสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ แล้วนำผลงานไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ มาสร้างสรรค์ผลงานในครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพแล้วจึงนำผลงานไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินคุณภาพอีกครั้ง จากนั้นจึงได้นำข้อมูลมาที่เป็นผลงานวิจัยที่สมบูรณ์ที่สุด โดยจะนำเสนอผลงานวิจัยในแบบพรรณานาเนื้อหา (Content Analysis) พร้อมกับจะนำข้อมูลทั้งหมดมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานของตนเองที่ยึดมั่นในรูปแบบของศิลปินแวนเทม โดยมี

เนื้อหาเกี่ยวกับทิวทัศน์เมืองในยามค่ำคืน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมเมืองที่สับสนวุ่นวายยังมีมุมมองเชิงบวกที่มีคุณค่าทางความงามอยู่ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “จิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลงานจิตรกรรมรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ของ Van Tame ที่สร้างขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 2013 ในประเด็น การจัดภาพ รูปทรง ลักษณะเส้น ชุตสี และเทคนิคการระบายสี
2. เพื่อนำองค์ความรู้ที่ศึกษามาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์ ภาพทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ด้วยสื่ออะคริลิกบนผ้าใบ

วิธีการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผลงานจิตรกรรมเรื่อง จิตรกรรมรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำของ Van Tame ที่สร้างขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 2013 จำนวน 60 ภาพ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ภาพผลงานที่คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จำนวน 10 ภาพ ตามเกณฑ์ดังนี้

1. ภาพทิวทัศน์เมืองในบรรยากาศกลางคืนที่มีส่วนยอดของอาคารขีดหรือหายไปบนขอบบนของภาพ
2. ภาพที่ใช้คู่สีตรงข้ามที่มีสีสดใส เด่นชัด
3. ภาพแนวตั้ง ที่มีสัดส่วนพื้นภาพ กว้าง x ยาว ไม่เกิน 4 ส่วน และ 3 ส่วนโดยประมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์ตารางกริด (Grids Analysis Table)
2. แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation)
3. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview)
4. ผลงานสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ ครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพ
5. แบบประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงสาระ (Analytical Description) จากประเด็นที่พบมากที่สุดและรองลงมาตามลำดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ (IOC) และใช้มาตรวัด ลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ ในการวิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์ กลุ่มสี เทคนิคการระบายสี เส้น และรูปทรง

การสรุปผล และการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตแบบมีโครงสร้างและแบบวิเคราะห์ตารางกริดเพื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างผลงานจิตรกรรมของ Van Tame จำนวน 10 ภาพ คัดเลือกจากผลงานกลุ่มประชากรจำนวน 60 ภาพ โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ในประเด็นลักษณะของชุตสี เทคนิคการระบายสี ลักษณะเส้น รูปร่างรูปทรง และการจัดภาพ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบตารางแล้วนำเสนอผลการศึกษาในแบบวิเคราะห์เชิงสาระ จากนั้นผู้วิจัยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน จิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ด้วยสื่ออะคริลิกบนผ้าใบ ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ ใช้เป็นเครื่องมือประกอบคำสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะโดยเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟายประยุกต์ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์พัฒนาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม

เส้นและสี ด้วยสีอะคริลิกบนผ้าใบครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพ เป็นเครื่องมือประกอบคำสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 นำเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมพิจารณาประเมินคุณภาพงานสร้างสรรค์โดยฉันทามติ อันเป็นขั้นตอนสุดท้าย และทำการสรุปผลการวิจัย

Autumn in New York

City Street

Radio City

Rainy Day

Another Day in NYC

Awakening City

Into the Jungle

In Canyon of Steel

Blurry Fourviere

Brooklyn Bridge

ผลการวิจัย

ชุดสีที่ใช้มากที่สุด 10 ลำดับแรกได้แก่ ลำดับ 1 สีน้ำตาลใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ถนน และท้องฟ้า ลำดับ 2 สีดำใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ท้องฟ้า และยานพาหนะ ลำดับ 3 สีน้ำเงินคล้ำใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ถนน และท้องฟ้า ลำดับ 4 สีส้มคล้ำใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดแสงไฟจากอาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ ลำดับ 5 สีน้ำเงินอ่อนใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ถนน พาหนะและท้องฟ้า ลำดับ 6 สีส้มสดใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ ใช้วาดแสงไฟจากอาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ ลำดับ 7 สีเทาใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ ใช้วาดแสงไฟจาก อาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ ลำดับ 8 สีน้ำเงินสดใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ถนน และท้องฟ้า ลำดับ 9 สีขาวใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ ใช้วาดแสงไฟจาก อาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ และลำดับ 10 สีส้มอ่อนใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ ใช้วาดแสงไฟจาก อาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ ตามลำดับ

เทคนิคการระบายสี ลำดับ 1 การระบายสีแบบเตรียมพื้นไว้ก่อน ร้อยละ 19.4 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร ยานพาหนะและถนน ลำดับ 2 การระบายสีเปียกบนพื้นแห้งหมด ร้อยละ 18.58 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร ท้องฟ้า และถนน ลำดับ 3 การระบายสีแสดงลีลารอยพู่กัน ร้อยละ 15.5 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร และยานพาหนะ ลำดับ 4 การระบายสีเคลือบ ร้อยละ 15.06 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร ท้องฟ้า และถนน ลำดับ 5 การระบายสีขอบภาพพรมัว ร้อยละ 11.23 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายสีอาคาร ถนน และยานพาหนะ ลำดับ 6 การระบายสีไม่เกลี่ยผสมกัน ร้อยละ 7.24 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร และยานพาหนะ ลำดับ 7 การระบายสีหนาทับซ้อน ร้อยละ 6.78 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร และยานพาหนะ ลำดับ 8 การระบายสีประสานจุด ร้อยละ 6.21 บริเวณที่พบทั่วทั้งภาพ ใช้ระบายอาคาร และยานพาหนะ

ลักษณะเส้น พบว่า ลำดับ 1 เส้นจริง ใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร และยานพาหนะ ลำดับ 2 เส้นขอบ ใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคาร ท้องฟ้า และถนน และลำดับ 3 เส้นเชิงนัย ใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดแสงไฟจากอาคาร และแสงไฟจากยานพาหนะ

รูปร่างรูปทรง พบว่า ลำดับ 1 รูปทรงเหลี่ยม ใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดอาคารและยานพาหนะ ลำดับ 2 รูปทรงอิสระ ใช้ในบริเวณทั่วทั้งภาพ ใช้วาดถนน อาคารและยานพาหนะ และ ลำดับ 3 รูปทรงกลม ใช้ในบริเวณด้านล่าง และตรงกลางภาพ ใช้วาดแสงไฟของอาคาร และแสงไฟยานพาหนะ

การจัดภาพภาพ พบว่า เส้นฐานส่วนใหญ่ตำแหน่งที่พบบริเวณด้านล่างของภาพ ส่วนช่องว่างระหว่างอาคารส่วนมากพบเพียงช่องเดียวเท่านั้น และจุดนำสายตาตำแหน่งที่พบส่วนมากจะพบบริเวณด้านซ้าย-ขวาของภาพ และบริเวณตรงกลางพบเพียงบางภาพเท่านั้น

ผู้วิจัยได้นำผลสรุปการศึกษาข้อมูลผลงานของ Van Tame ทั้ง 10 ภาพ ทั้ง 5 ประเด็น คือ ชุดสี เทคนิคการระบายสี ลักษณะเส้น รูปร่างรูปทรง และการจัดภาพ มาสร้างสรรคผลงานจิตรกรรม ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการวิจัย แล้วได้นำผลงานทั้งหมดเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ พบว่าการสร้างสรรคผลงานมีความสอดคล้องกับศิลปิน Van Tame ทุกประเด็น และผู้วิจัยได้นำข้อคิดและข้อเสนอแนะมาใช้ปรับปรุงแก้ไขในการสร้างสรรคผลงานครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพ ในบริบทของผู้วิจัยเอง จากนั้นได้นำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบผลงานโดยการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่งพร้อมกับให้ประเมินคุณภาพของผลงาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการสร้างสรรคผลงาน ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ

ภาพที่ 1 ชื่อผลงาน เยวราช สีอะคริลิคบนผืนผ้าใบ ขนาด 80 x 110 เซนติเมตร

ภาพที่ 2 ชื่อผลงาน เส้นสีในเมืองหลวง สีอะคริลิคบนผืนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 เซนติเมตร

ภาพที่ 3 ชื่อผลงาน ไข่น้ำทาวน์ สีอะคริลิคบนผืนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 เซนติเมตร

ภาพที่ 4 ชื่อผลงาน ทิวทัศน์เมืองในยามค่ำคืน สีอะคริลิคบนผืนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 เซนติเมตร

จากผลสรุปการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านเพื่อให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำต่อภาพผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 4 ภาพ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลการศึกษาทั้ง 5 ประเด็นมาปรับใช้ เพื่อเป็นแนวทางสร้างสรรค์ผลงานครั้งที่ 2 โดยสรุปได้ดังนี้

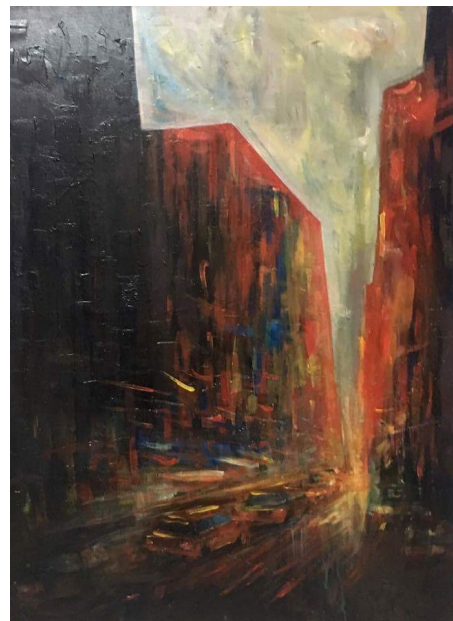
ชุดสี มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame ควรเพิ่มการใช้สีกลุ่มสีคล้ำบริเวณขอบภาพ และบริเวณที่มีด เพิ่มสีโทนร้อนให้เกิดความรุนแรงการย้วย การละลายของสี เพิ่มชุดสีคล้ำในบริเวณเงามืด สีที่ใช้ ควรมีความสดใส และเพิ่มกลุ่มสีอ่อนใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ

เทคนิคการระบายสี มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame ควรเพิ่มการระบายสีหนาทับซ้อน การระบายสีไม่เกลี่ยผสมกัน เพิ่มการระบายสีขอบภาพพรวดพราด เพิ่มการระบายสีแสดงลีลารอยพู่กัน ให้มีขนาดที่หลากหลาย เพิ่มการระบายสีเคลือบ ตามบริเวณ อาคาร และเพิ่มการวางแผนในการระบายสีแบบเตรียมพื้นไว้ก่อน ให้มีความสอดคล้องกับผลงาน

ลักษณะเส้น มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame ควรเพิ่มรายละเอียดของเส้นจริง นำยังจุดนำสายตาทำให้ภาพเกิดมิติ ให้ทิศทางของเส้นสอดคล้องกัน เพื่อนำไปยังจุดนำสายตา และเพิ่มเส้นขอบให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 เขียวราช สีอะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 80x110 ซม.

ภาพที่ 2 เส้นสีในเมืองหลวง สีอะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90x120 ซม.

ภาพที่ 3 ไขนาทาวน สือะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90x120 ซม. ภาพที่ 4 ทิวทัศน์เมืองในยามค่ำคืน สือะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90x120 ซม.

รูปร่างรูปทรง มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame ควรเพิ่มรายละเอียดรูปทรงอิสระ เช่น ก้อนเมฆ หรือต้นไม้ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น และเพิ่มรายละเอียดของรูปทรงกลม เช่น จุดแสงจากไฟยานพาหนะ หรือไฟตามอาคาร เป็นต้น

การจัดภาพ มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีการจัดภาพตามทัศนียภาพ ทำให้ภาพมีมิติความลึก ควรเพิ่ม Dynamic Balance เพิ่มรายละเอียดการจัดภาพให้มีความซับซ้อน เพิ่มรายละเอียดการจัดภาพให้มีความซับซ้อน และควรระวังการจัดภาพไปเข้ากับภาพกลุ่มประชากรตัวอย่างของศิลปิน เพิ่มรายละเอียดการจัดภาพให้มีความซับซ้อน และมีการจัดภาพตามทัศนียภาพ ทำให้ภาพมีมิติความลึก และศึกษาจากภาพถ่ายสถานที่จริง เพื่อความซับซ้อนของการจัดองค์ประกอบภายในภาพ

ผลการสร้างสรรค์ครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพ ได้แก่

ภาพที่ 1 ชื่อผลงาน ถนนเยาวราช สือะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 ซม.

ภาพที่ 2 ชื่อผลงาน สาย 1 สือะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 ซม.

จากผลสรุปคำสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านที่ได้ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่อภาพผลงานทั้ง 2 ภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ถนนเยาวราช สีอะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 ซม. ภาพที่ 2 สาย 1 สีอะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 90 x 120 ซม.

ชุดสี มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีชุดสีคู่ตรงข้ามที่หลากหลาย สีที่ใช้มีความสดและรุนแรงมีชุดสีคู่ตรงข้ามที่หลากหลาย และมีการใช้กลุ่มสีอ่อนใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ มีการใช้สีโทนร้อนให้เกิดความรุนแรงการย้วย การละลายของสี มีชุดสีคล้ายบริเวณจุดที่มีด

เทคนิคการระบายสี มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีการวางแผนการระบายสีแบบเตรียมพื้นไว้ก่อน ช่วยให้สีพื้นผิวมีความสอดคล้อง มีการระบายสีประสานจุดตรงใช้ในบริเวณตรงกลางภาพ เช่น แสงไฟตามอาคารกับผลงาน มีการระบายสีขอบภาพพุ่มัว และการระบายสีแสดงลีลารอยพู่กัน ให้มีขนาดแปร่งหรือพู่กันที่หลากหลาย มีการระบายสีไม่เกลี่ยผสมกัน และการใช้เนื้อสีสดจากหลอดสีในการระบาย

ลักษณะเส้น มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีรายละเอียดของเส้นจริงที่ชัดเจน มีเส้นเชิงนัย ที่ชัดเจน และเส้นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการเพิ่มรายละเอียดของเส้นขอบของวัตถุต่างๆ มีทิศทางของเส้นจริงนำยังจุดนำสายตาทำให้ภาพเกิดมิติ มีรายละเอียดของเส้นจริงและ มีการเพิ่มรายละเอียดของเส้นขอบของวัตถุต่างๆ

รูปร่างรูปทรง มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีรูปทรงอิสระ ที่หลากหลาย ภายในภาพ มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ของ อาคารและรูปทรงกลม ของแสงไฟ กระจายอยู่ทั้งภาพตามอาคาร เป็นต้น กระจายอยู่ทั้งภาพ

การจัดภาพ มีความสอดคล้องกับผลงานของ Van Tame มีการใช้ Dynamic Balance ในการจัดวางองค์ประกอบของมีการใส่รายละเอียดการจัดภาพให้มีความซับซ้อน และ มีการจัดภาพตามทัศนียภาพ ทำให้ภาพมีมิติความลึก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาผลงานจิตรกรรมรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ของ Van Tame ที่สร้างขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 2013 จำนวน 10 ภาพ ในประเด็น ชุดสี เทคนิคการระบายสี ลักษณะเส้น รูปร่างรูปทรง และการจัดภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวในแต่ละประเด็นมาสร้างสรรค์ผลงานครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพเพื่อใช้เป็นเครื่องมือการวิจัย ซึ่งมีความสอดคล้องและชัดเจน ครบถ้วนตามรูปแบบลัทธิสำแดง

พลังอารมณ์ทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ตามแบบอย่างของ Van Tame ศิลปินวาดภาพทิวทัศน์เมือง แสดงออก ด้วยสีรุนแรง และที่แปรอย่างฉับพลัน ตามแบบจิตรกรรมลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดใน ทฤษฎีสำแดงพลังอารมณ์ของ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2556, น.40) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีอารมณ์และความรู้สึก แต่ไม่ชอบแสดงออก และหลายคนก็พาสรุพบว่า คุณค่าสำคัญของทัศนศิลป์คือ การสร้างสรรค์กับการสื่อสาร พลังความรู้สึกที่ภาษาชนิดอื่นไม่สามารถทำได้ ศิลปะคือภาษาของอารมณ์ที่รู้สึกได้อย่างรุนแรงและเข้มข้น การ สำแดงพลังอารมณ์เป็นจินตนาการสร้างสรรค์คือรูปแบบหนึ่งทางทัศนศิลป์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสร้างสรรค์ผลงานครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน คุณภาพผลงานวิจัย ซึ่งผลที่ได้มีความสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีศิลปะรวมทั้งการสร้างสรรค์ ดัง รายละเอียดต่อไปนี้

ผลการศึกษาวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ประเด็น โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลการศึกษาระดมผลงาน จิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์เนื้อหาทิวทัศน์เมืองยามค่ำคืน ด้วยสีอะคริลิคบนผ้าใบ พบว่าการสำแดงพลัง อารมณ์ขึ้นอยู่กับ ชุดสี ที่ใช้ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงของสีคู่ตรงข้าม ในกลุ่มสีน้ำเงินและกลุ่มสีส้ม โดยเน้นชุดสีที่ ประกอบน้ำตาลและสีดำ สอดคล้องกับผลวิจัยของ ศุภพงศ์ ยืนยง (2545) ที่กล่าวถึงการใช้สีเพื่อแสดงอารมณ์ ไว้ว่า สีที่ใช้จะถูกทับซ้อนแล้วแทนค่าด้วยน้ำหนักอ่อนแก่ มีการใช้สีสดใส เข้มข้น และตัดกันอย่างรุนแรงด้วยสี คู่ตรงข้าม เทคนิคการระบายสี ที่ใช้มากที่สุด คือ การระบายทับบนพื้นสีที่เตรียมไว้ก่อน ระบายสีเปียกบนพื้น แห้ง และระบายทิ้งรอยพู่กัน สอดคล้องกับผลวิจัยของ นิยม ริมไธสง (2556) ที่ใช้การระบายสีสร้างความรู้สึก ภาพในภาพ โดยกลวิธีการระบายสีแบบสีหนาทับซ้อนกัน ระบายแบบเกลี่ยเรียบ และการระบายแสดงลีลาของ พู่กัน ทั้งผีแปรง ลักษณะเส้น ที่ใช้จะช่วยเน้นความสดใสของสี ทั้งเส้นจริง เส้นขอบ และเส้นเชิงนัย รูปร่าง รูปทรง ที่ใช้เป็นรูปทรงเหลี่ยมวาดตัวอาคาร ใช้รูปทรงอิสระ และรูปทรงกลมวาดวัตถุอื่นๆ ภายในภาพ การจัด ภาพ ใช้เส้นฐานอยู่บริเวณด้านล่างของภาพ ช่องว่างระหว่างอาคารมีเพียงช่องเดียว พบว่าผลงานแสดงอารมณ์ และความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่สงบนิ่ง และผลสรุปการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อปฏิบัติการ

1. ควรเพิ่มการวางแผนออกแบบการจัดภาพให้มีความน่าสนใจ และซับซ้อน
2. ควรเก็บข้อมูลภาพถ่ายจากสถานที่ต่างๆ ที่ผู้วิจัยสนใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มประเด็นวิธีการสร้างจุดสนใจของ Van Tame เพื่อเข้าใจเข้าถึงแนวความคิดในการ สร้างสรรค์ผลงาน การใช้ชุดสี เทคนิคการระบายสี ลักษณะเส้น รูปร่างรูปทรง และการจัดภาพของศิลปินให้มีความชัดเจนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษารูปแบบของผลงานและแนวความคิดของศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานลักษณะสำแดงพลัง อารมณ์ เพื่อนำมาปรับใช้ร่วมผสมผสานในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความหลากหลายเกิดมุมมองใหม่ๆ เกิด ความน่าสนใจมากขึ้น

สรุป

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการศึกษาระดมผลงานของ Van Tame ที่สร้างขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 2013 ทั้งหมด 10 ภาพ โดยศึกษาข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับ ชุดสี เทคนิคการระบายสี ลักษณะเส้น รูปร่างรูปทรง และการจัด ภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน “จิตรกรรมสำแดงพลังอารมณ์เนื้อหาทิวทัศน์ เมืองยามค่ำคืน” ด้วยสีอะคริลิคบนผ้าใบ พบว่าการสำแดงพลังอารมณ์ขึ้นอยู่กับชุดสีคู่ตรงข้ามที่ขัดแย้งกัน

อย่างรุนแรงของกลุ่มสีน้ำเงินและกลุ่มสีส้ม โดยเน้นด้วยชุดสีน้ำตาลและสีดำ โดยใช้เทคนิคการระบายสีที่ระบายแล้วได้สีที่สด คือ การระบายทับบนพื้นสีที่เตรียมไว้ก่อน ระบายสีเปียกบนพื้นแห้ง และระบายทิ้งรอยพู่กัน โดยใช้เส้นช่วยเน้นความสดใสของสี ทั้งเส้นจริง เส้นขอบ และเส้นเชิงนัย โดยใช้รูปทรงเหลี่ยมวาดตัวอาคารสิ่งก่อสร้าง ใช้รูปทรงอิสระและรูปทรงกลมวาดวัตถุอื่นๆ ภายในภาพ การจัดภาพจะใช้เส้นฐานอยู่บริเวณด้านล่างของภาพ ช่องว่างระหว่างอาคารมีเพียงช่องเดียว มาสร้างสรรคผลงานจิตรกรรม ครั้งที่ 1 จำนวน 4 ภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการวิจัย แล้วได้นำผลงานทั้งหมดเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ พบว่าการสร้างสรรคผลงานมีความสอดคล้องกับศิลปิน Van Tame ทุกประเด็นและผู้วิจัยได้นำข้อคิดและข้อเสนอแนะมาใช้ปรับปรุงแก้ไขในการสร้างสรรคผลงานครั้งที่ 2 จำนวน 2 ภาพ ในบริบทของผู้วิจัยเอง จากนั้นได้นำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบผลงานโดยการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่งพร้อมกับให้ประเมินคุณภาพของผลงาน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สมชาย พรหมสุวรรณ ที่ให้ความรู้ด้านงานศิลปะตลอดจนกระบวนการทำวิจัย และชี้แนะแนวทางแก้ไขการทำวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ประไพ วีระอมรกุล ที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์และความปรารถนาดี อย่างจริงใจเสมอมา ขอขอบพระคุณ ดร.บรรลือ ขอรวมเดช ที่ให้คำชี้แนะปรับปรุงแก้ไข ให้งานวิจัยถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณ อาจารย์สุเทพ สังข์เพ็ชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนา เหมวงษา และดร. ธวิทวงศ์พลาย ที่สละเวลาตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและให้คำแนะนำในภาพผลงานทุกภาพ จนประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดี และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาปี คงอินทร์ ในการตรวจงานวิจัยให้เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ที่เป็นกำลังใจตลอดมา และขอขอบคุณ พี่ น้อง เพื่อน ๆ ที่คอยอยู่เคียงข้าง เป็นกำลังใจให้กันตลอดมา และขอขอบคุณ คุณสรลรัตน์ รุ่งแสง คุณรัตติกายัญญ์ พรหมทอง และคุณสรพงษ์ ทองถมยา ที่ให้คำปรึกษาช่วยประสานงานในเรื่องต่างๆ

บรรณานุกรม

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2551). ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก 3: ศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2554). ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกศล พิณกุล. (2543). เทคนิคการระบายสีน้ำมันและศิลปะวิจัย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. (2552). โลกศิลปะศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ชลุด นิมเสมอ. (2542). องค์ประกอบของศิลปะ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โชคก เก่งเขตรกิจ. (2529). ความรู้พื้นฐานทางศิลปกรรม. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.
- ทวีเดช จีวบาง. (2539). ศึกษาจิตรกรรม. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2540). องค์ประกอบศิลป์ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า ปรินต์ติ้ง.
- นิยม ริมโรสง. (2556). งานวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนพฤติกรรมเยาวชนในสังคมปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- นพวรรณ หมั่นทรัพย์. (2539). การออกแบบเบื้องต้น = Basic Design. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ
- นอร์แบร์ท โวล์ฟ. (2552). เอกซ์เพรสชันนิสม์. กรุงเทพฯ: เดอะเกรทไพนธ์อาร์ท จำกัด.

- พาสนา ตันทลัษณ์. (2526). หลักการออกแบบ: Principles of Design. กรุงเทพฯ: พิทักษ์อักษร.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2544). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- (2556). ทักษะศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: 2G Creation.
- (2557). หลักการแปลงรูปในทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ: 2G Creation.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2526. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2541. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา บัณฑิตวิทยาลัย. (2555). คู่มือการพิมพ์สารนิพนธ์วิทยานิพนธ์ และ
ดุขุณิพนธ์. กรุงเทพฯ: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- วิบูล จันทรแย้ม. (2542). หลักการออกแบบศิลปกรรม. ลพบุรี: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ สถาบันราชภัฏ
เทพสตรี.
- วิเชียร อินทรกระทึก. (2539). ประติมากรรม. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2549). ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์
- ศุภพงศ์ ยืนยง. (2545). งานวิจัยเรื่อง จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ตามแนวลัทธิเอกซ์เพรสชันนิส. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุชาติ สุทธิ. (2535). คู่มือการสอน: สุนทรียภาพของชีวิต = Aesthetic appreciation. สุพรรณบุรี: โครงการจัดตั้ง
คณะศิลปกรรมศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี